

สรุปสาระสำคัญ

บทนำและวัตถุประสงค์ : วัณโรคเป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศไทย องค์การอนามัยโลกได้จัดกลุ่มประเทศ High Burden Country Lists ปี ค.ศ.2016-2020 ประเทศไทยจัดอยู่ใน 1 ใน 14 ประเทศ ที่มีภาระวัณโรค วัณโรคที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อ HIV และวัณโรคดื้อยา สถานการณ์การดำเนินงานด้านการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัย พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคเสียชีวิตระหว่างการรักษาสูง ผู้ป่วยวัณโรครายใหม่ที่ได้รับการวินิจฉัย ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนรักษา แนวปฏิบัติทางคลินิกของโรควัณโรคไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ป่วยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคและขั้นตอนการรักษา และไม่ตระหนักเห็นความสำคัญของการมาติดตามการรักษาตามนัด ส่งผลให้ผู้ป่วยขาดนัด ขาดยา (Loss to follow up) ทำให้เกิดการรักษาล้มเหลว (Treatment failure) กลับมาเป็นวัณโรคซ้ำ(Relapse) และเกิดเชื้อดื้อยา (Drugs resistant)โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์วัณโรคของโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยวัณโรคปอดในโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัย
3. เพื่อศึกษาผลลัพธ์รูปแบบการดูแลผู้ป่วยวัณโรคปอดในโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัย

วิธีการศึกษา : การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยวัณโรคปอด โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่

1. ผู้ให้บริการ ได้แก่ทีมสหวิชาชีพคณะกรรมการวัณโรคระดับโรงพยาบาล จำนวน 25 คน 2. กลุ่มผู้รับบริการ ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ผู้ป่วยวัณโรคปอดที่ขึ้นทะเบียนที่คลินิกวัณโรคโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัย ระหว่าง 1 ต.ค.2565 – 30 ก.ย.2566 จำนวน 87 ราย การเก็บรวบรวมข้อมูล 1.เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากระบบรายงาน TB07 Program NTIP (National Tuberculosis Information Program) 2. เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ (1) แบบประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเองในการปฏิบัติตามแผนการรักษาผู้ป่วยวัณโรค (2) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ป่วย (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของทีมสหวิชาชีพ การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สถิติเชิงอนุมานใช้สถิติ Pair t-test

ผลการศึกษา : การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยวัณโรคปอดโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัยที่พัฒนาขึ้น มีการพัฒนาแนวทางการจัดการวัณโรคอย่างเป็นระบบ เกิดรูปแบบการดูแลผู้ป่วยวัณโรคปอด โรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัยขึ้น โดยได้นำ (1) ใช้กลยุทธ์ 2x2x2 Model มาเป็นกรอบในการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรคให้ครอบคลุม (2) พัฒนา Discharge plan เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพยาบาลแผนกผู้ป่วยในใช้เป็นเกณฑ์กำหนดมาตรฐานก่อน Discharge ผู้ป่วยโดยมีการประเมินความรู้และให้ความรู้ผู้ป่วยและญาติก่อนกลับบ้านโดยทีมสหวิชาชีพ (3) พัฒนารูปแบบการจำแนกผู้ป่วยที่เสี่ยงต่อการเสียชีวิตอย่างชัดเจนโดยใช้เกณฑ์สีแดงคือเสี่ยงสูง เหลืองเสี่ยงปานกลาง และเขียวเสี่ยงน้อย ในการประเมินทางการพยาบาลผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน และการส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่รพ.สต.เพื่อใช้ในการติดตามเยี่ยมบ้านผู้ป่วยให้ถูกต้อง (4) พัฒนาวัดกรรมเยี่ยมบ้าน มีคิวอาร์โค้ดติดไว้ที่สมุดประจำตัวผู้ป่วยวัณโรคเพื่อให้ เจ้าหน้าที่รพ.สต. หรือ อสม.แสมกอนเยี่ยมบ้านตามเกณฑ์การเยี่ยมบ้านผู้ป่วยวัณโรค (5) พัฒนาการคัดกรองวัณโรคโดยใช้ TB alert ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มคัดกรอง TB เบื้องต้น

โดย อสม. ก่อนส่งต่อผู้ที่มีอาการสงสัยให้โรงพยาบาล ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการปฏิบัติตัวตามแผนการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p < 0.001$) จากการพัฒนาแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัย ส่งผลต่อความพึงพอใจของทีมสหวิชาชีพต่อแบบการพยาบาลผู้ป่วยวัณโรคโรงพยาบาลพัคฆภูมิพิสัยโดยก่อนการพัฒนาความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลังพัฒนาเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ส่วนของผู้รับบริการพบว่าก่อนการพัฒนาความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลังการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นระดับมาก และส่งผลให้ผลลัพธ์ของการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรค (Treatment outcome) อำเภอพัคฆภูมิพิสัย มีผลลัพธ์ ดังนี้ ความสำเร็จของการรักษาวัณโรค (Success rate) หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาจาก 88.07% เป็น 90.20% อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยวัณโรค (Dead rate) ลดลงต่ำกว่าก่อนการพัฒนา จาก 8.26% เป็น 4.56% และพบว่าอัตราการขาดการรักษาติดต่อกันมากกว่า 2 เดือน (Loss to follow up) ของผู้ป่วยวัณโรคลดลงก่อนการพัฒนา จาก 3.6% เหลือ 1.2% Treatment coverage สูงขึ้นกว่าก่อนการพัฒนาจาก 86.26% เพิ่มขึ้นเป็น 91.12%

อภิปรายผล : การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาและศึกษาผลของการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยวัณโรคปอดโดยใช้แนวทางการดูแลหลายวิธีร่วมกัน มาเป็นกรอบในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค โดยอ้างอิงจากแนวทางการควบคุมวัณโรคประเทศไทย (NTIP) พ.ศ.2564 และการเปรียบเทียบผลลัพธ์การดำเนินงานวัณโรคก่อนและหลังพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิตติพัทธ์ เอี่ยมรอด ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานควบคุมวัณโรคในพื้นที่จังหวัดตาก โดยผลการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคปอดรายใหม่พบว่าผลลัพธ์ของการรักษาสำเร็จ ร้อยละ 80.20 ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จเกิดจากการสนับสนุนจากผู้บริหาร การร่วมแรงร่วมใจจากทีมสหวิชาชีพที่ดูแลผู้ป่วย รวมถึงตัวผู้ป่วยและญาติที่มีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อแผนการรักษาของโรคส่งผลให้ การดำเนินงานคุณภาพโรงพยาบาลด้านการดูแลรักษาวัณโรค (Hospital Standards for Quality Tuberculosis Care) ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน บรรลุเป้าหมายและเกิดความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาผู้ป่วยวัณโรค เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยในชุมชนตนเองมากขึ้น
2. ควรมีการกำหนดนโยบายหรือตัวชี้วัดในระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเสี่ยงเข้ามารับการคัดกรองวัณโรคให้เข้าถึงการวินิจฉัยและการรักษาได้เร็วส่งผลให้ลดอัตราการเสียชีวิตในผู้ป่วยวัณโรคลงได้